

INHOUD

Ten geleide	9
ARTIKELEN	
<i>Ruud Koole</i> , Wezensvreemd en toch onmisbaar. Politieke partijen in de parlementaire democratie	13
<i>Marnix Beyen</i> , Verkiezingen zonder schokdemper. De effecten van een nationale kieskring op het partijlandschap in Nederland, Israël en Slovenië	25
<i>Maartje Janse</i> , Politieke partijen en sociale bewegingen. Een historisch perspectief	35
<i>Pepijn Corduwener en Niels Graaf</i> , Interne partijdemocratie: een verplichting? Debat en wetgeving in Nederland, Duitsland en Frankrijk sinds 1945	45
<i>Naomi Woltring</i> , Het partijkartel en het antikartelbeleid. De economisering van het mededingingsbeleid in de jaren tachtig en negentig	55
<i>Joost Sillen en Eva van Vugt</i> , Disciplineren van de partij achter de volksvertegenwoordiger? Het constitutionele debat in de jaren dertig van de twintigste eeuw	66
<i>Constant Hijzen</i> , Loket van unheimische gevoelens. De Vaste Kamercommissie voor de Binnenlandse Veiligheidsdienst en haar rol in de bescherming tegen doorgesloten communismebestrijding	75
SPRAAKMAKEND KAMERDEBAT	
<i>Fons Meijer en Alexander van Kessel</i> , 'Ik verwacht een verantwoorde-lijke houding van mensen met een leidende rol.' Het debat over de regeringsverklaring van het kabinet-Schoof	85
BRONDOCUMENT	
<i>Alexander van Kessel</i> , Een 'meesternuanceerder en gewetensworstelaar' als lijsttrekker. Een mannenbroeder over de aanwijzing van Van Agt	93
UIT DE NOTULEN VAN DE MINISTERRAAD	
<i>Anne Bos</i> , 'In alle lagen van de bevolking heerst een zekere mate van radeloosheid.' Uit de notulen van de ministerraad na de moord op Theo van Gogh, november 2004	99

INTERVIEW

- Wilma Borgman en Ronald Kroeze*, ‘De verbinding tussen de staat en de straat: dat zouden wij als politieke partij moeten zijn.’ Interview met Henri Bontenbal 111

TAALGEBRUIK IN HET PARLEMENT

- Siemon Reker*, Haagse veranderingen. Gratis bier als geuzennaam en de Tweede Kamer als een stuk folklore 121

HERINNERINGEN/NECROLOGIEËN

- Ernst Hirsch Ballin*, Een verbindende kracht. Theo Meijer (1947-2023) 125
- Johan van Merriënboer*, Opportunist en bourgondiër. Tjerk Westerterp (1930-2023) 128
- Louise Groenman*, Een schaker in de politiek. Dick Tommel (1942-2023) 132
- Laurens Jan Brinkhorst en Bob van den Bos*, Een bevlogen Europeaan. Doeke Eisma (1939-2023) 136
- Johan van Merriënboer*, Geen rotjongen. Dries van Agt (1931-2024) 139
- Loek Hermans*, Een sympathieke, gedreven liberaal. Pol de Beer (1934-2024) 143
- Boris van der Ham*, Pleitbezorger voor het onderwijs. Ursie Lambrechts (1955-2024) 145
- Jonne Harmsma*, Vechten tegen windmolens. Bob Goudzwaard (1934-2024) en de economie van het genoeg 149
- Wim Slagter*, ‘Men scheidt zich ook af van geestverwanten, die willen blijven.’ Dick Kuiper (1938-2024) 153
- Joop van den Berg*, Kamerlid uit plichtsbesef, lokaal bestuurder uit liefde. Jan Reehorst (1923-2024) 157

- POLITIEKE FOTO VAN HET JAAR 161

PARLEMENTAIRE KRONIEK

- Fons Meijer*, Het parlementaire jaar 2023-2024 165

RECENSIES

<i>Lauren Lauret: Donald Haks, Tussen Verlichting en Revolutie. Anton Reinhard Falck (1777-1843)</i>	201
<i>Wim Voermans: Aalt Willem Heringa e.a. (red.), De Grondwet van 1848 tot nu. Ontwikkelingsgeschiedenis, cruciale leerstukken en toekomstperspectief</i>	203
<i>Joop van den Berg: Joris Oddens, Op veler verzoek. Inclusieve politiek in Nederland (1780-1860)</i>	205
<i>Patrick van Schie: Coen Brummer, Sam van Houten tegen de rest. Het strijdbare leven van de man van de kindervet</i>	207
<i>Jonne Harmsma: Jan Middendorp, Grenswerk. Economen tussen wetenschap en politiek</i>	209
<i>Margit van der Steen: Klaas Tammes, Verlicht liberaal in driedelig grijs. Het leven van Molly Geertsema (1918-1991)</i>	212
<i>Dik Verkuil: Willem Ouwehand, De smalle marge van het ambt. Het politiek leiderschap van minister-president Joop den Uyl</i>	214
<i>Wim Slagter: Peter Bootsma, 'Als het niet kan zoals het moet...' Jan de Koning. Een biografie</i>	216
<i>Ruud Koole: Christoph van den Belt e.a. (red.), De Politieke Partij Radikalen 1968-1990. Macht uit het zadel</i>	218
<i>Heleen Blommers: Ariejan Korteweg, Het Haagse moeras. Stilstand en verandering in de Nederlandse politiek; Jan Tromp en Coen van de Ven, Wantrouwen in de wandelgangen. Hoe pers en politiek van elkaar vervreemd raakten</i>	220
<i>Fons Meijer: Joke Swiebel, Homopolitiek in Nederland 1966-2023. De symbolische kracht van wetgeving</i>	223
<i>Hilde Reiding: Josine Teeuw, Ik wil er niets van weten. Hoe visie, kennis en tijd uit Den Haag verdwenen</i>	225
<i>Anne Bos: Roel Bekker, De hoogste ambtenaar. De secretaris-generaal van Algemene Zaken 1945-2023: sfinx of spin?</i>	228
<i>Friso Wielenga: Alexander van Kessel en Carla van Baalen (bezorgers), In dienst van negen premiers. De dagboeken van jhr. mr. A.J.M. van Nispen tot Pannerden 1946-1972</i>	229

SIGNALEMENTEN	233
---------------	-----

Noten	245
-------	-----

Over de auteurs en de redactieleden	265
-------------------------------------	-----